نسخہ نادر و نایاب

قدیم

اصلی موسیقی کے

نمبر (۱۶)

12/5/18

مقام عشیران ۔ نوروز عجم

جن میں قدیم کشمیری موسیقی کے ماہروں کا گانا بجانا جو عموماً سارنگ ۔ چنگ و رباب طبلہ ساز و سنطور وغیرہ آلات موسیقی بجانے کیوقت گایا جاتا ہے ۔ بقید وقت و مقام و تال درج ہیں

مرتبہ

حافظ احمد اللہ صاحب پنجابی صرافکدلی

جس کو

غلام محمد نور محمد تاجران کتب سرینگر

مہاراج رنبیر گنجبازار و کہ مائیسمہ بازار امیراکدل سرینگر کشمیر نے

صابر الیکٹرک پریس لاہور میں چھپوا کر شائع کیا

(صابر الیکٹرک پریس ریلوے روڈ لاہور میں باہتمام منشی ذاکر حسین منیجر چھپوا کر نور محمد تاجر کتب نے سرینگر سے شائع کیا)

الرقم نظام الدین

عشیران شعبهٔ بوسلیک بعد پشین خوانند دفع بعض امراض

سرد و خشک اَنی پرچ میزان

مخمس

بیا تا گل برافشانیم و می در ساغر اندازیم فلک را سقف بشگافیم و طرح دیگر اندازیم
اگر غم لشکر انگیزد که خون عاشقان ریزد من و ساقی بهم سازیم و بنیادش براندازیم
نیمدور بهشت عدن اگر خواهی بیا با ما بمیخانه نیمدور
که از پای خمت یکسر بحوض کوثر اندازیم

آنشب قدریکه گویند اهل خلوت امشب است یارب این تاثیر صحبت از کدامین کوکب است
من نخواهم کرد ترک لعل یار و جام می زاهدا معذور دارید که این هم مذهب است
نیمدور

در پیش رخ تو ناله سودی نکند در چنگ غم تو دل سرودی نکند
ظالم بیدردو یارانه قربانت من حیرانت من اسیرت قربان سرزلف پریشانت من ظالم بیدرد
نیمدور

شوخست و شنگ و باده نوش از مستیش لب ها خموش
چشمان مستش می کنند از عشوه ها تاراج هوش
نیمدور

ای دلبر کافر بچهٔ ترسا ئی خواهم که به پیش من بی ترس آیی
گر چشم ترم ز آستین پاک کنی که بر لب خشک من لب تر سائی
نیمدور

چون نیست بختی بهر من یکدم شوم همراه تو ادیگران میگه سخن تا کی شوم آزاد از تو

خواهم بتو گویم غمی لیکن ندارم محرمی   کو بخت مشفق تا دمی سازد مرا همراز تو

یکه   یکه

نازی بکن اکنون غمزه زن گر چه بود جانم ز تن

جان من و صد جان من بادا فدائی ناز تو

عکس روی نمکینت چو فتد بر لب جوی   سالها ماهی از آن با نمک آید بیرون

ماه من گر بتفرج بلب جو آیی   ماهیان نعره بر آرند که ماهی ماهی

جهز

در و دیوار در وجد از نسیم نو بهار آمد   زمین مرده دلرا خون بجوش ز لاله زار آمد

چنان کین حرفهای مختلف شد از الف پیدا   برون از پرده هر خار چندین گلعذار آمد

جهز

در سخن با دوستان آهسته باش   تا ندارد دشمن خونخوار گوش

پیش دیوار آنچه گویی هوشدار   تا نباشد در پس دیوار گوش

سه تاله

صبحدم مرغ چمن با گل نوخاسته گفت   ناز کم کن که درین باغ بسی چو تو شگفت

گل بخندید که از راست نرنجیم لیکن   هیچ عاشق سخن تلخ بمعشوق نگفت

سه تاله

مرغ دلرا بال وحدت بخش یا رب از کرم   تا ازین چاه عمیق تیره بیرون ره برم

صندل آسا گشته ام بر آستانت جبهه سا   از عطای خویشتن کن دور این درد سرم

دس گر نهی یا رانتی دربرم

سه تاله

ما بر آریم شبی دست و دعائی بکنیم   غم هجران ترا چاره زجائی بکنیم

دل بیچاره شد از دست رفیقان مددی   تا طبیبش بسر آریم و دوائی بکنیم

خشک شد نخل طربناک خرابات کجاست   تا در آن آب و هوا نشو و نمائی بکنیم

تاله

سایهٔ طایرِ کم حوصله کاری نکند
طلب سایهٔ میمون همایی بکنیم

تاله

آن ترک عجم چون ز میٔ حسن طرب کرد — بر پشت سمند آمده و سیر عرب کرد
چون کاکل ترکانه بر انداخت ز مستی — غارتگری کوفه و بغداد و حلب کرد
زالماه چه ماهی و چه شاهیست که از عشق — هر غمزده یافت از و هر چه طلب کرد
خوبان که ز خوبی چه گل سبزه نمودند — از ناز همه زیر قدم کرد و عجب کرد

تاله

داری خبری الشیخ جیلی که معالی
بر یاد تو القادر و قادر همه شب کرد

تاله

زلف تو پریشان ز صبا شد چه بجا شد — ابر سیه از مهر جدا شد چه بجا شد
بر مرغ دلم باز صفت پنجه زدی دوست — زان دست تو رنگین ز حنا شد چه بجا شد

تاله

العرش بر این فرش رهت شاه شهانی
جبریل علامت
کردی با دب طرفه تحیات رسانی
حق گفته سلامت

اینجا که نه جا بود خدا بود و تو بودی
اما ز دوئی پاک
شاهنشه لولاک تو در کون و مکانی
زد سکه بنامت

دیدی تو خدا را و شنیدی تو خود از حق
اسرار فاوحی
از میکدهٔ معرفت راز نهانی
پر ساخته جامت

شد نرگس مست تو در آن باغ مکحّل
از سرمهٔ مازاغ
در گلشن اسرار چه عجب سرو روانی
طوبی بخرامت

منطوق ترا داده وثوق آیهٔ رحمت
لاشک و لاریب
از آن هو الله است ترا است بیانی
حق است کلامت

محروم نشد الحق مرحوم در آن شب
از فیض قرشی

المنة لله که مختار جهانی — شد کار بکامت
از یک نگهت تائب رنجور شود به — فرمای عنایت
ترگشته دو چشم من بیچاره تو دانی — از اشک ندامت

سه تاله

ای دیده نظر کن اگرت بینایی است — سرتا بسر کار جهان رسوائی است
در گوشهٔ خلوت بکناری بنشین — تنها خو کن که عاقبت تنهائی است

سه تاله

دوش از مسجد سوئی میخانه آمد پیر ما — چیست یاران طریقت بعد ازین تدبیر ما
ما مریدان رو بسوی کعبه چون آریم چون — رو بسوی خانهٔ خمار دارد پیر ما

سه تاله

بیا ساقی ای دین و ایمان من — فدایت دل و جان من جان من
غریبم مریضم مروت کجاست — معنی و ساقی دعا بر شماست

سه تاله — تو یک شربت آب انگور ده
تو یک دست بر نبض طنبوره زن — سه تاله

ما در دو جهان غیر خدا یار نداریم — جز یاد خدا باد گران کار نداریم
ما شاخ درختیم پر از میوهٔ توحید — هر رهگذری سنگ زند عار نداریم
سه تاله — مسکین و فقیریم بکاشانهٔ ویران — کشمیری
با نیک و بد هیچ کسے کار نداریم

ویں یار ژوره ژلو می انتنے — موره ناد تهو نم الله ون انتنے
دور گژهتی زود کهندی گری — دُود ژلهٔ سی سو ربلهٔ سی بالیه یار میانه انتی
کنه چهیی سو نه سند کنه و اسنے — اس کوی تنبلاون بالئی با لنے
یار لژم پیٹ آنگن نهره کرے — یار مه کرم کو سمن گلاب تقرے

یار ژہ ہانڈ ون ورمولہ کنہ شاہدی انتی یار انتی یار انتی

ستار کشمیری

وسس مادہ متوی عرقہ ہتوی یار کیتہ ی گوم

تراوت ہرژ لوم لارس توی یار کیتہ ی گوم

دوررمہ تھند نادہ نحوتہ بالہ توی پیوم

امارہ تھندی مادہ بوپان یار کتھی گوم

ستار کشمیری

بومہ چانہ مار نجہ تیر چان مژگان سندژل بالئی

سرون چان امنت بادہ لیموتہ اتار ڈالئی

کھٹہ متھہ لدسی زنبور ڈال سندرمال بالئی

خالی چھک کران تیرہ نار کیتاہ مارک بالئی

نتہ بوزتی میانی زار سندرمال بالئی

یارن سہ زی گلاس ڈال اکاہ تھی بالئی

مرلنہ گرتہی گوہم نال سندر مال بالئی

کاکنہ مکتس مژرزال وبجربہ چانہ کالئی

دلکس پنجرس دھپت مار سندر مال بالئی

دوربیہ

بکف مینا چہ ساقی درچمن سرمست می آید   برائی میکشی نرگس قدح در دست می آید

تمہ تم درتانہ درنای تانہ دردردیم تمنہ درد رکم

دوربیہ   حذر اید وستان از خانہ بیرون آن کمان ابرو   دوربیہ
بقصد قتل مشتاقان چو تیر از شصت می آید

چہ صورتی کہ ہیچ آدمی نمی مانی   چہ قامتی کہ زسرتا قدم ہمہ جانی

دوبیکه

نه صورتی که گل گلستان فردوسی
نه قامتی که سهی سرو باغ رضوانی

دوبیکه

حیرتم دربند زلفش لبکه دامنگیر شد
مشت خاکم توتیای دیدهٔ زنجیر شد
چون بگیرد برکف نومیدی از مژگان عصا
طفل اشک من که در عین جوانی پیر شد

ترلانه ترولانه ته درلامتدر درتنی درتانه درنای تننه تیلنتیلنه ترلانه

دوبیکه

همیشه تار و پود کار ناهنجار می بستم
دل از دو ستم بود و کار ناهنجار می بستم
یللم یللم یا لا یللی
اگر چه پای تا سر علت تقصیر گنه بودم
ز جلتهای عصیان لب ز استغفار می بستم

دوبیکه

نظیری این تمنا و طلب در وقت مردن بود
مطاع جان بغارت می شد و من بار می بستم

دوبیکه

بی طلب در منزل مقصود کس را باز نیست
نردبان این سرا جز آه ناهموار نیست
تا زلف یار در چنگش نگر افتاده بود
شانه در فریاد امشب کم ز موسیقار نیست

دوبیکه

ساقی ز می ناب نخواهیم گذشت
زین دولت نایاب نخواهیم گذشت
هر چند که این آب گذشت از سر ما
ما از سر این آب نخواهیم گذشت

دوبیکه

در هوائی آن شه ملک عراق
الفراق ای شاه جیلان الفراق
طاقت اندر فرقتش گردیده طاق
گاه گویم در نوا گه در عراق

دوبیکه

کشمیری

الفراق ای شاه جیلان الفراق
از سگان شاه جیلانی منم

بوس زا جبس سندر مال
دنتو گیاه گوی میانو ملال

کلہ وال پیالہ بر مالا مال — چیمو داماہ چھوی میانو سوال
چک نتی ادہ چھوی معصوم خیال — ونتو کیاہ گوہی میانو ملال
اچھن ہندوی چھو ہمو لال — کتھن چانن ہران لال
دور چانوی زہر ہلال — ونتو کیاہ گوہی میانو ملال
رخس پٹ چھوی شوبان خال — سیہ زلف چانی زال

دو یکہ — خنجر بومہ تیر اچھر وال
ونتو کیاہ گوہی میانو ملال — کشمیری

اصلس سیتی یم تھوے — یم چھیہ رنگ شیشن مے
یمہ دریاوہ اس پیدا گے — لیہ روز نمہ گوہی می آپرے

یکہ — وجعلنا من الماء کل شئ حی
یم چھیہ رنگ شیشن مے — یکہ

دَر راہ خدا قدم ز سر باید کرد — قوت دل و جان خون جگر باید کرد
اندیشۂ این عالم فانی سہلست — اندیشۂ عالم دیگر باید کرد

یکہ

ای اسپہ کاکل لبہ لالہ — ای بچہ ساقی شوہی پر کن پیالہ
قربان شوم بروییت حیران چشم جادوییت بستہ دلم بموییت افتادہ ام بکوییت محبوب من
مطلوب من گرفتارم بسوییت میروم یار ریہ یلا لی کلام یار ریہ یلا لی

یکہ

از کشمکش عشق بلرزان قدم ایدل — گر سر برود تن بدہی چون قلم ایدل
بیدار سر بیجا صلئی خود شدہ مجنون — سرو است با آزادگی خود علم ایدل
آئینہ چہ دیدی ز نفس تیرہ گی آرد

یکہ — ہان پاس نفس دار کہ ہیچدم ایدل — مسترد

کس روی نکو ز خلق پنهان نکند اینخانه خراب
مه را ز نظاره هیچ نقصان نکند بر دار نقاب
ما سوخته آتش هجران تو ایم از روز ازل
کس سوخته را دو باره بریان نکند مانند کباب

یکه

ماییم دو سه حریف میخواره و مست با صدق و صفا
دارم شراب لاله گون بر کف دست موقوف شما
اسباب طرب جمله مهیا داریم از دولت تو
دیدار تو میباید و دیگر همه هست برخیز و بیا

یکه

آئینه ببزم دلکشای تو رسد ای نور نگاه
یا شانه بزلف مشکسای تو رسد مارا چه گناه
یا خاک شویم و سرمهٔ منظور افتد داغیم از رشک
دل خون شود و حنا بپای تو رسد سبحان الله

یکه

چرا چه کار کجا میروی کمند انداز
نظر بصید دل لاغر نزند انداز
اگر ز دست فراق تو رفت فریادی
بیاد بر تنم آتش بهر بند بند انداز

یکه

بظاهرم منگر گرچه در نظر سبزم لبان برگ حنا خاطرم پر از خون است
بلبل نیم که ناله زنم درد سر کنم قمری نیم که طوق بگردن در آورم

یکه

پروانه نیستم که بیکدم عدم شوم
شمعم تمام سوزم و دم بر نیارم

یکه

ترکان خطا که تیز چنگ اند همه
در بحر گیتی همچو نهنگ اند همه
گه خاره شکافته به تیر مژگان
شاگرد خدنگ تیز چنگ اند همه

یکه

دگر ز دست تو ظالم بگو چه چاره کنم
بغیر اینکه گریبان خویش پاره کنم
خیال گردش چشمش چه سرمه سوده کند
چه سود اگر دل خود را چو سنگ خاره کنم

یکه

کس نیست که درد من بدرمان ببرد
یکچند حکایتے بپایان ببرد
یک محرم نیست کو میان من و تو
کز تو خبر آرد و ز من جان ببرد

یکه

ای نازک یار کی دارم تو بک
سروسامانی بیتو دلم خون شد
شاید که تو هم دانی ای یار
باشد که تو هم دانی امی یار

یکه

هرگزم نقش تو از لوح دل و جان نرود
هرگز از یاد من آن سرو خرامان نرود
از ازل هست دلم با سر زلفت پیوند
تا ابد سر نکشد وز سر پیمان نرود

ویکه

کنونکه در چمن آمد گل از عدم بوجود
بنفشه در قدم او نهاده سر بسجود
ز دست ساقی سیمین عذار و عیسی دم
شراب نوش و رها کن حدیث عاد و ثمود
بود که مجلس حافظ بیمن تربیتش
هر آنچه می طلبد باده جمله اش موجود

ویکه

خراج چین خم زلفت ز مشک ناب گرفت
رخ تو آئینه از دست آفتاب گرفت
تو چون بچهره فکندی ز شرم زلف سیاه
فغان ز خلق بر آمد که آفتاب گرفت
بگو بخواب که دیگر میا بدیدهٔ من
جزیرهٔ که مقام تو بود آب گرفت
گر آفتاب نهٔ از چه صبحدم امروز
تو چون سوار شدی ماه نو رکاب گرفت

ویکه

گر بتان زار کشندم نتوان گفت که نی
ور در آتش فکنندم نتوان گفت که نی
خوبرویان که بمن عهد وفا بربستند
عهد خود گر شکنندم نتوان گفت که نی

خال بر چهرهٔ رخسار تو سوزنده بود

ور بسوزد چو سپندم نتوان گفت که نی

یکہ

عکس روئی نمکینت چو فتد بر لب جوی
سالہا ماہی از آن با نمک آید بیرون
ماہ من گر بتفرج بلب جو آئی
ماہیان نعرہ بر آرند ماہی ماہی

یکہ اردو

یا الٰہی میرے نالوں میں اثر ہے کہ نہیں
بیقراری جو ادھر ہے وہ ادھر ہے کہ نہیں
دل یہ کہتا ہے چلوں کوچہ جانان کیطرف
پھر وہ کہتا ہے تجھے جان کا ڈر ہے کہ نہیں
دمبدم ظلم وستم ہر گھڑی یہ جور جفا
ای ستمگر تجھے اللہ کا ڈر ہے کہ نہیں
رحم کر رحم ذرا رحم کے قابل ہوں میں
ای صنم کچھ میری حالت پہ نظر ہے کہ نہیں
اسطرف ہوں میں اکیلا تو ادھر سارا جہاں
بیکسی تو ہی بتا دے کہ ادھر ہے کہ نہیں

صرب فاختہ

از درد مکن نالہ دلا یار فرستاد
غم بر بر دلدار کہ دلدار فرستاد
در لاف و فا حرف بانکار بر آورد
آن یار وفا دار چہ اقرار فرستاد

یکہ کشمیری

نیب تھاونم تو دان کران عیش ایران
یاون چھوم دوران بیہ ہاوہ نا نو دران
یکہ یتہ گرۂ ہون اَتھہ موران کشمیری
کران عیش ایران

وسئے ینہ یار رود سر حدن وَدان وَدان لوستم نین
چھیوہ تہ ژندنہ ناوم بدن دیوہ یار میلم دِمہ ہا ژھیوہ
اپیرزہ ساری روزان عادہ ست مدن چھپا انداز
وَدان وَدان لوستم نین

در دیدن دوست دیدہ میباید
وز ہردو جہان گزیدہ میباید
تو دیدہ ندادی کہ بہ بینی او را
عالم ہمہ اوست دیدہ میباید

روانی

از برم دیگر تو بیخبر مرو لؤ پر دیدۂ از نظر مرو
سنبل سیہ برسمن مزن لشکر حبش بر چین مزن
یار من سرو نازنین یلی یلی سرو ناز جانم ہای یلہ
صوتیا نغمہ ساز کن ادیل لالہ رخ لمودہ باز کن

روانی

کرشمہ سر کرد مرا قلندر کرد آنچہ کرد بیش نبود
ادای دیگر سر کرد دارم دلے

پہ درد یارم زمن سر دشد باریقیان من ساخت مرا بیرون زکرد
چہ عشوہ ہا دیدم چہ نازہا کشیدم چہ کرشمہ ہا دیدم

نوروز عجم شعبۂ بزرگ پیش از سہ پہر خوانند و بزرگ از برج اسد

نیمروز

لب پر لب آیدار تو نہم سر بر زلف تابدار تو نہم
ترہ لیلی یزلا ترہ لیلی یلہ لا لب بر لب تابدار تو نہم
گر سر طلبی بیا زمائی بنشین تا آرزو بتو در کنار تو نہم

ترانہ

وای بر من کہ فلک در پی آزار منست
صوتیا شکوہ زگردون ہمہ در کار منست

ما پادشہ عالم تحقیق بیانیم در صورت آدم بجہان جان جہانیم
دانیم زبان ہمہ مرغان چمن صد شکر خدایا کہ سلیمان زمانیم
در کعبہ و بتخانہ کہ جز جای علی نیست
ما مرشد از آنیم کہ سِر ہمہ دانیم

دو بیکہ

بیاد آتشین رخسارہ اش در انجمن رفتم
بپائی شمع افتادم چو اشک از خویشتن رفتم
بنزدیکی مشو از مکر یوسف طلعتان ایمن
کہ من با داغ فراقش زیک پیرہن رفتم

ایدل از خود بیخبر تا چند میباشی مباش
باهمه آزادگی دربند میباشی مباش

دو یکه

رخش گل قامتش سرو خرامان — ز کاکل بو برش یکدسته ریحان
درآمد دوش ترک مست و خندان — بکف جام و صراحی بهر رندان

دو یکه

تمدرنا دردانی آ تنا تنه تنه

رسید مژده که ایام غم نخواهد ماند
چنان نماند و چنین نیز هم نخواهد ماند
من ارچه در نظر یار خاکسار شدم
رقیب نیز چنین محترم نخواهد ماند

دو یکه

مرا کشتی و تکبیری نگفتی — عجب سنگین دلی الله اکبر
مرا امشب ندارد صبح دیگر — مؤذن را چه شد الله اکبر

دو یکه

ما وفاداریم و دلبر بیوفاست — ما سراپا مهر و او عین خطاست
من بینوا ایم از یار جدا ایم عاشق زارم بلی وای کجاست یارم جان یاره
دین و دل را هر دو باهم برده‌ٔ — آنچه کردی دلبرا کم کرده‌ٔ

یکه

دریا رود از چشم لب تر نشود هرگز
این طرفه تماشا بین لب تشنه با آب اندر
[illegible]

برخیز و کنارش گیر یار رفته باز آمد

یکه

یارم چو قدح بدست گیرد — بازار بتان شکست گیرد
در بحر فتاده ام چو ماهی — تا یار مرا بشست گیرد

یکه

مرا گویند مردم زاریت چیست — بگو ای دل چه سازم چون ننالم
سپند آسا گداز شعلهٔ حسن — بکانون محبت بیقرارم

یکه

دو بینیم جگر کرد روزی کباب — که میگفت گوینده با رباب
دریغا که بی ما بسی روزگار — بروید گل و بشکفد نو بهار

یکه — بسی تیر و دی ماه و اردی بهشت
بیایند ما خاک باشیم و خشت — یکه

ای شاه جهان جهانی چه عجب
پیداست همه سو و نهانی چه عجب
خود عین مکان و لا مکانی چه عجب
اندر همه مخلوق عیانی چه عجب
در اهل نشان تو بی نشانی چه عجب

روانی

جگرم بی تو کباب است تو هم میدانی — دل دیوانه خراب است تو هم میدانی
با امید تو کنم صبر ولیکن چه کنم — عمر در عین شباب است تو هم میدانی
دوستی نیست که یکدست درآیم در باغ — باغ بیدوست عذابست تو هم میدانی

تمام شد